

lingsherden-
sch wel iets
hebben die
De Cocks
le plaats
iebbens som-
er bezwaar
s Choisy —
van Calvijn
de Calvijn-
eachte Prof.
r jaren in

ar vroegere
men tot de
len. Of, ten-
Kuyper, ge-
andere Cal-
e eeuwfeest
sschen toen
gelijking tus-
w thans ge-
making" en
grip heb ik
me" hooren
Welnu, in
1822 sprak
ren, om deel
nonumentaal
We lezen
pen vloeide:

door Calvijn
en gehou-
acties uitgaat;
ben gezet, zelf
aren van de
sord ontleend,
baarheid, om
rme ook een
reformatie te
ie allicht
r weet, dat
debetoon een
rdiensten van
die machtigen
ter geschiede-
nvaarden —;
emende studie
karakter van
geheel ander
e afkeer voor
maar als ge-
in Calvijn
— neem
belijdenis
— ook door
an ze lijn-
laten ze die
aren, dat deze
ldehouwing
zuivere welen-
dijnt te waar-
nem eerst ont-
ist het hoogste
was, zijn be-
Gods en wat
de profet zou
an de vrijheid
reider van de
de Fransche

ing toch wel
s doet in het
eraut-artikel
6 als hij het
r naar luiste-
ren, wij zijn
zelf, die, Uw
tel trokt tus-
nking. En U
er 1622 ook

her, de wein-
rouw gebleven,
nen de gra-
ar zonder den
de Luther als
belijdenis van
r het geloof al-
ik niet ten on-
luther uit zijn
wat het geloof
gen, honderd-
e afleghandel,
d zou hebben

lie Calvijn
datzelfde
en we daarom
nemen, dat
oit zou gewild
dat hij dit her-
mator door ons
i gezocht.
ervolgens ge-
rdenking, —
iken van Cal-
precies over-
reg de meeste
gereformeer-
dat de geest,
in Parijs een

herdenking begeerde, in de kerken leeft. Dat be-
wees de spontane reactie tegen den Calvinisten-
bond (in eersten aanloop, toen men nog geen
personen zag) wel anders. En die reactie kwam
uit den door U gekweekten geest. Ze vertolkte U w
mening, die van eertijds.

Het was — nog een herinnering zij mij ver-
gund — in die dagen — de voorlaatste Calvijn-
herdenking, — dat U nadrukkelijk deputaten, die
een uitnodiging tot bijwoning der Calvijn-herden-
king ter kennis van de kerken gebracht hadden,
deswege hebt berispt. Bij die deputaten was een
brief ingekomen, houdende de invitatie om mee
te doen in de Calvijn-huldiging. De brief eerde
Calvijn in ook ons vertrouwde klanken:

„Door zijn Institutie van den Christelijken Gods-
dienst, door de Ordonnantiën, die hij heeft nagelaten
als onze kerkenorde, door zijn school, waarvan hij
een internationale haard van christelijk licht heeft ge-
maakt, en door zijne Commentaren over bijna alle
Hellige Boeken, heeft Jan Calvijn onvergankelijk recht
verkregen op de erkentelijkheid der protestantsche
kerken van alle talen en alle landen.”

Het was dus irenisch genoeg. En de namen
waren alleszins klinkend: de dragers der namen
zouden allen een brief aan U hebben kunnen
schrijven, vol met passages, die „De Rotterdam-
mer” zoo maar over kon nemen (zie boven). Want
zoo luidde de ondertekening:

In naam van den Raad der Nationale Protestant-
sche Kerk te Genève, Edouard Bordier, voorzitter.
In naam van de Unie van Predikanten, Henry
Berguer, bestuurder.
In naam van den Raad der Vrije Evangelische Kerk,
Eugène Mercier—Girardon, voorzitter.

Niettemin, — de uitnodiging kon U toen niet
behalen. Den deputaten verweet U informele han-
delingen. Deze doen hier niet ter zake. Wel is
hier van beteekenis, dat U toen aan hun adres
geschreven hebt („De Heraut”, 4 April 1909):

„Men weet, welke ernstige bedenkin-
gen bij verschillende broeders bestaan
tegen de wijze, waarop de gedachtenis
van Calvijn te Genève wordt gevierd.
Stel dat deze brief bij de Synode was ingekomen, dan
hadden de Kerken gemeenschappelijk kunnen beraad-
slagen, of deelneming aan deze feestviering geoor-
loofd (! K. S.) was of niet, en de Synode had een
beslissing kunnen nemen. De uitnodiging was dan
ook aan de Synode gericht. Thans zal, indien het
advies van Deputaten wordt opgevolgd, door Kerke-
raden of meerdere vergaderingen een beslissing ge-
nomen worden over een zaak, die de kerken in het
gemeen raakt. Gesteld, dat de Geldersche Synode be-
sloot een afgevaardigde naar dit feest te zenden, dan
zou deze afgevaardigde wel alleen de Geldersche
Kerken vertegenwoordigen, maar te Genève zou
dit toch den indruk maken, alsof de
Kerken in Nederland tegen deze feest-
viering minder bezwaar hadden, en in
elk geval zou hier een particuliere Synode gehandeld
hebben in een zaak van gemeen belang zonder rug-
spraak met de andere particuliere Synodes.”

Opzettelijk geef ik het volle citaat. Want inder-
daad — men zou in het door U gestelde geval te
Genève natuurlijk het zoo geredeneerd hebben als
Dr Beets en anderen hebben gedaan in het geval
van Prof. Wencelius (iemand beoordeelen naar
zijn publieke positie). En voorts — verlangde
U niet, dat de „ernstige bezwaren” van „ver-
schillende broeders” geëerbiedigd zouden worden?

Zie, hooggeachte Professor Kuyper, nu zijn er
velen, onder wie ook ik, die met geen mogelijkheid
kunnen inzien, waarom degenen, die in 1909 aan
„De Heraut” zich hebben gelaafd, zich op grond
daarvan in 1935 door den Heraut-redacteur klein-
zielig moeten laten noemen. Zijn zij tegen U?
Neen, zij zijn vóór U; vóór den Professor Kuyper
van 1909. Zij zijn gedwongen te kiezen, willen
ze U niet voorbijgaan.

Ook ik heb gekozen. En ik kies al beslister. Ik
kies vóór „De Heraut” van 1909, en dus dwingt
U mij te kiezen tegen „De Heraut” van 1935. Ik
kies met Marnix vóór Uw zienswijze van 1909,
en dus tegen Uw Heraut-artikel van 1935.

Uw correspondent, Prof. Wencelius, kan dan
voorts dit geval als een zielsgeschiede-
nisje opvatten (de nederigheid!), en hij kan
meenen, dat wij hier zitten uit te meten in hoe-
verre iemand al of niet een bolleboos is (het
geheele denkerrein overzien!), en U kunt dat dan
wel zonder commentaar doorgeven, en „De Rot-
terdammer” ook, maar wij houden U aan 1909;
we betwisten dat hier een zielsgeschiedenis zich
afspeelt, ontzeggen ieder, zelfs U, het recht, over
ons hart te oordeelen (wat willen wij anders dan
kiezen tusschen U en U?) en verzekeren voor de
zoo veelste maal, dat het ons niet om bollebozen-
bullen-uitreiking te doen is, doch om beginse-
len. In het geval-Wencelius bezagen we een docent
van de links-geboren Quakerschool als zodanig;
‘t was positie-verkenning. In het geval-Choisy de-
den we desgelijks.

En nu we weer het debat hebben uitgebracht
uit den engpas, waarin Uw slotzinnen het — we
nemen aan: onbedoeld — hebben gedreven, nu
komen we nog eens op het geval-Choisy terug.
Is de zaak zoo onschuldig? Behelst ook deze

naam geen program? We gaan nog eens terug
naar „Die Religion in Geschichte und Gegenwart”,
en lezen het artikel van wijlen Prof. Hadorn over
de „Gereformeerde Kerk”. Deze auteur moet Uw
Heraut-artikelen van 1909 — stel, hij had ze ge-
kend — wel even „kleinzielig” gevonden hebben,
als thans U dat van Uw broeders. Vond Hadorn
de door U veroordeelde Calvijn-herdenking van
1909 niet „glanzend”? Ja, — en hij zei ook,
waarom. Die feesten van 1909 brachten immers
de verschillende Gereformeerde Kerken weer bij
elkaar? Gevolg: Stockholm 1925 en Lausanne
1927! „Einigkeitsbestrebungen”! En als voornaam-
ste vertegenwoordigers van dit eenheidsstreven tra-
den sinds op: Choisy (Genève)!, Ad. Keller,
Genève, Monot, Gouville, Merle d'Aubigné,
Lang, Prof. Cramer (Holland!)!, e.a..

En nu worden wij nog voorzichtiger. Was het
kleinzielig van Prof. Hepp dat hij Prof. Cramer
den Calvinistennaam ontzegde? Was dat soms ook
verdachtmaking? Neen — het was zijn roeping.
Is het, nu Gij in 1935 inmiddels zelf aan een in
1909 niet begeerde herdenking geholpen hebt, is
het nu van Marnix, v. Lonkhuyzen, Schilder in-
eens kleinzielig, als zij Choisy, en Keller con-
troleeren? Neen, — zij zijn Uw leerlingen, al
verloochent Ge hen hierin ditmaal.

En wij weten, wat wij doen. Want we zien, dat
de kloof tusschen de kerken en enkele vooraan-
staande figuren in het gereformeerde leven al
groter wordt. De kerken zijn tegen Lausanne. En
tegen Stockholm. En omdat ze er tegen zijn, zetten
ze h.v. Dr Dijk in den synodalen voorzittersstoel,
en mij in Kampen. En daarin volgen ze den geest
o.m. van „De Heraut” van 1909. En zodra die
geest weer het woord neemt, b.v. in de ettelijke
Kerkbode-artikelen ter propaganda van de V.U., of
b.v. in mijn radio- of andere propaganda-redeeen
voor de V.U., komt er weer zoo'n ouwerwets-
warm gevoel naar boven in de kerken. Iets van
vroeger gaat dan weer leven. Het veert energisch
op zoovaak Jan Schouten — vergun me den populai-
ren naam voor den populair man — sprekt.
Of zoovaak anderen, die het algemeen vertrouwen
hebben, eveneens propaganda doen. En het volk
HOORT in al die redevoeringen den toon van:
„uniert ist ruiniert”. Het hoort dien on-
dertoon à priori. Het is er op „ingesteld”.

Tot dien toon zeg ik „ja”. Ik wil met
ieder praten, ook in Lausanne. Maar ik wil alleen
praten als de begrippen en de namen in eere
blijven. En als ik zou veranderen van meening,
dan zou ik het zeggen. Maar ik zou niet mijn
leerlingen afdoen met enkele bijvoeglijke woorden.
Want dat zou mij niet geheel billijk lijken,
geloof ik.

Hooggeachte Prof. Kuyper — voor mijn gevoel
staan we op een tweesprong. Laat ons niet een
kloof helpen graven tusschen den geest, die een
synode-moderamen exponent van 't kerkelijk leven
maakt (vanwege de houding inzake Lausanne—
Stockholm—Keller—Choisy) ter eener, en het geen
verantwoording van zijn laatste overwegingen
doende „umhertreiben” van andere leiders
anderzijds. Ik beweer niet, dat met Uw Heraut-
artikelen van 1909 het laatste woord gesproken is.
Maar ik beweer wel, dat, als Uw houding ge-
wijzigd is, U daarvan mededeeling zoudt kunnen
doen, om ook in dezen ons te blijven leiden.
Dán heetten Uw leerlingen misschien ook niet
„kleinzielig” meer. Is de geest der kerken niet
goed, hadden we wel naar Genève mogen gaan
in 1909 ter eere van Calvijn, laat ons het dan
zeer duidelijk zeggen. Maar laat ons niet
mensen, die nog de bekende klanken van Uw
Vader en van U zelf spreken, met ziele-metende
woorden in een zekeren walm plaatsen (ook
niet onbedoeld, omdat ze nu eenmaal niet
tusschen het „ja” van Heraut-1935 en het „neen”
van Heraut-1909 heen en weer geworpen ver-
kiezen te worden).

Deze week las ik wat Uw Vader schreef in zijn
Encyclopaedie over de vraag, wie separatist-
isch is. Separatistisch is, zegt hij, ieder,
die ZIJN symbool niet meer vasthecht aan het
oudste christelijke symbool. Separatistisch ook,
wie om het leggen van zulk een verbintenis tus-
schen ZIJN symbool en de oude christelijke kerk
niet maakt. Wie dat wel doet, die is niet separ-
atistisch. Zie, deze klanken hoor ik liever dan die
van „De Heraut”-1935. Als Prof. Choisy de uitver-
kiezing zoo ziet, als Marnix aangaf, en hij is
voorts een scherp denker, dan geeft mij
dat juist in ZIJN geval — het geval van den
scherpen studiekop — te denken. Dan moet ik
vragen: hoe staat deze man tegenover zijn be-
lijdenis; tegenover de almeer met haar symbolen
het slop in-gewerkte kerk? En ik ben daarin
volgens Dr A. Kuyper (!), geen separatist.
Niet voor niets trouwens ben ik gewaarschuwd
door Kellers sympathie voor Barth, en door
Barths oproep (te Cardiff) tot een nieuwe „gere-
formeerde” belijdenis. In Genève zitten de
separatisten. En in Parijs.

Als Barth „neen” zegt, juist tot zijn vrien-
den, en als U het „kleinzielig” vindt, als wij
(óók) de Barthianen in Parijs „met reserve” gade-
slaan, waarom wordt dan in Nederland ons
„neen”-zeggen van het principiële debats-
niveau teruggedrongen naar een in zijn gevolgen

stemming-makend heen-en-weer van ziels-con-
tact, en wat dies meer zij?

Laat mij eindigen met een herinnering aan den
Almanach de Calvin, 1934. U zoudt van de dragers
van al de op de voorste pagina gemelde namen
van „calvinisten” — Kraft, Slotemaker de Bruine,
Haitjema — voorzeker ook wel een brief kunnen
krijgen, en publiceeren, die in hoofdzaak gelijk is
aan dien van Prof. Wencelius. Maar U zult zulke
brieven niet vragen. U zult veel te goed weten,
dat niet alles Calvinist is, wat op dezen Calvijn-
almanak Calvinist heet. Maar daarom is met
het breed uitmeten van dit éene geval-Wencelius
de vraag, waarom het gaat, niet beantwoord,
ze is niet eens aangeraakt. Het gaat im-
mers niet over de vraag, wat iemand probeert
te zijn, doch over de andere, als hoedanig hij
blijkens zijn publieke acta et gesta thans reeds
gelden moet. Iemand moet, zegt Dr A. Kuyper, in
zijn gememoreerd Encyclopaedie-fragment, zelf
het SYMBOOL (de BELIJDENIS) zijner eigen
kerk tot levensspoor hebben, en er voor „staan”,
zal hij b.v. een symboliek kunnen schrijven. Hoe-
veel hedendaagsche Calvijn-huldigers zouden IN
STAAT zijn, een gereformeerde symboliek te
schrijven, volgens Dr A. Kuyper Sr? Hoeveel
STAAN voor HUN belijdenis? Hoeveel zijn er
in dezen zin — dezen oud-Kuyperiaanschen,
fabiaanschen zin — niet separatistisch?

Ach — het woord (kleine w) beteekent in de
kerk al minder. Ook het woord der belijdenis.
En daarom schrijven ze de hoofdletter in den
term: „het Woord (Gods)” ook zoo heel erg groot.
Zoo schrijven de troubadours zoo graag over de
Liefde; er is een stukje los aan hun liefde.

Ik eindig.

Amsterdam en Parijs, — ik zie het onder-
scheid nog niet. Ik was student, toen „De
Heraut” in 1909 schreef. Wij, opgroeiende gene-
ratie van toen, hebben op dit punt den geest
van „De Heraut” 1909 ingedronken. De dronk
was zoo stevig, en heeft ook mij zoo gesterkt,
bij 't ouder worden, dat ik, hooggeachte Professor
Kuyper, thans dat „drankje” van Heraut-1935
voorloopig op zij zet. Voorloopig, — totdat U het
geval van Parijs uit den al te nauwen engpas van
dien éenen particulieren brief zult hebben ge-
haald, zult hebben aangewezen waarom U in
1909 theologen mocht beoordeelen naar hun
„land” (zie Uw citaat) en Dr Beets hen niet be-
oordeelen mag naar hun school, en me voorts
overtuigd zult hebben, dat op de Calvijn-herden-
kingen van 1935 NIET passen Uw oordeelvellen-
gen van 1909.

Inmiddels blijf ik met hernieuwde bede om,
door scherp de kwestie niet van al of niet-
nederige „zielen”, doch van het klare belijdenis-
woord te stellen, te mogen blijven in de eenheid,
met de meeste hoogachting.

Uw dw.

K. SCHILDER.

Postscriptum. Mijn kopje „Vrijzinnig en Cal-
vinistisch” werd aangevallen. Maar in „Het Ouder-
lingenblad” schrijft Prof. Aalders, dat zij, die de
Parijsche herdenking organiseerden, hun moder-
nisme allerminst onder stoelen of banken ge-
schoven hebben, getuige het feit, dat ze daarbij
enkele buitenlandse geleerden van beslist moder-
ne beginselen lieten optreden. K. S.

Aan de lezers.

De door Prof. Kuyper aan de orde gestelde
kwestie leek mij voor het kennen der verhou-
dingen zoo belangrijk, dat ik gaarne de vervolg-
artikelen van deze week laat liggen voor boven-
staanden Open brief. De lezers mogen het ver-
ontschuldigen.

K. S.

Verkiezingsmateriaal.

Kerk en politiek hebben bijzonder veel met
elkaar te maken. Daarom wijs ik vlak vóór de
verkiezingen op een bij de N.V. J. H. Kok te
Kampen verschenen vlugschrift van Ds P. Prins,
Deventer: Wat wil de C. D. U.? Zeer geschikt
voor verspreiding. Van denzelfden schrijver ver-
scheen: Wat wil Mussert? Men lefte eens op deze
kern-achtige korte geschriften.

K. S.

Antieke Voorloopers van Kolléwijn.

Het is een vergissing van de Vereenvoudigers,
wanneer ze zich de vertegenwoordigers achten
van het nieuwe taalinzicht.

Het nieuwe is hinner niet, sedert een nog
nieuw (de phonologie) hun allesbehalve in het
gevele komt. Maar ook de eer van nieuw te
zijn moet, wat den kern aangaat, hun taalbe-
schouwing worden ontzegd. In onze oogen overi-
gens volstrekt geen nadeel. Toch kan het zijn nut

hebben vast te stellen dat reeds Grieksche en Romeinsche taalgeleerden een eeuwenlangen strijd hebben gevoerd om beginselen, ten nauwste verwant met die, welke bij den spellingstrijd in deze landen zijn betrokken.

Zóó heet het immers officieel, dat slechts de spelling werd gewijzigd? Gesteld al dat een grenslijn is te trekken tusschen taal en spelling (daar zal vermoedelijk een zware wijs op gaan!), dan nog leert nadere kennismaking met deze materie — menig Vereenvoudiger zal het gaaf beamen — dat hier wel degelijk taalbelangen van de eerste orde in het spel zijn. Toonaangevende Kollewijnianen beriepen zich dan ook sinds lang tot staving van hun spellingseisen en -beginselen op het in Duitschland verzezen linguïstisch licht. Men leze er het eerste deel van De Vooy's „Verzamelde Taalkundige Opstellen“ maar eens op na; en, daar die nieuwe taalbeginselen opkomen uit algemeene principia, is het voor ons, Calvinisten, plicht ook dezen geest te beproeven, of hij uit God is.

In a nutshell de Kollewijniaansche kerngedachten over taal samenvattend, zouden we (afgezien van het dogma „taal is klank“) moeten wijzen op:

verzet tegen de logica als taalwet; tegen den gecultiveerden taalvorm in het algemeen (o.a. met de „moeilijke“ onderscheidingen van buiging en geslacht); tegen een praescriptieve, regelende grammatika.

Op ten troon verheffing van den usus, het spraakgebruik; van het A(lgemeen) B(eschaafd); van de losse, vaak slonzige omgangstaal.

Dit alles uit revolutionairen vrijheidsdrang, weersin tegen het gebod. Anders uitgedrukt: zooals een gezonde gezagsleer haar fundament alleen kan leggen in de Openbaring, zoo is, consequent doorgedacht, de ware gehoorzaamheid op het gebied der taal alleen (ik zeg niet: te handhaven, maar) te fundeeren, wanneer men gelooft in een transcendenten, taalvormenden, taalwetten handhavenden God.

Ongeloofvige bespiegelingen over den aard der taal moesten met ijeren noodzakelijkheid voeren tot naturalistische emancipatie van den dagelijkschen, zich uitlevenden usus. Ons voegt het daarom niet den laiddunkenden schimp van vele Vereenvoudigers met gelijke munt te betalen.

Toch moest ook deze taalfilosofie zich zekere normen kiezen. Ze vond die o.a. bij Jespersen (met zijn „Energetik der Sprache“) die het bij spreken en schrijven vereischte quantum energie-verbruik bestudeerde¹⁾, een soort taalkundig Taylorstelsel bepleitend. Die taal acht hij de hoogste, welke met het eenvoudigste mechanisme het meest bereikt. De waardeering moet volledig „anthropocentrisch“ zijn²⁾, dat is te zeggen: draaien om den mensch en zijn belang alleen.

De oplossing van het hier aangeroerde, cardinale vraagstuk, rakende de norm der taal, wordt door dieper liggende beginselen bepaald, om op haar beurt voor de taalwetenschap verstrekkende betekenis te erlangen.

Daarom kan, wie aan den periodieken wederkeer der voornaamste wijsgeerige gezichtspunten en stroomingen denkt, zich ternauwernood er over verbazen, dat dit onderwerp ook in de oudheid de geesten heeft geboeid en verdeeld. Zij het ook dat het beloop van dezen strijd, waarvan de geschiedenis nog moet geschreven worden, ons zeer onvolledig bekend is, de gegevens veroorloven wel ons een voorstelling te vormen van zijn karakter, van de meest bediscussieerde punten, van de daartegenover ingenomen posities.

De spelling speelt zekere rol, evenwel zonder centrale figuur te worden. Ten deele hangt dit hiermee samen, dat gesproken en geschreven taal nog niet tegen elkander worden uitgespeeld als thans. Het pseudo-democratisch streven de laatste neer te drukken naar het peil der keuvelende omgangstaal, de systematische toelag de fijnere taalgewassen te doen verkommeren, bleef de oudheid als geheel vreemd. Desondanks, evenals op menig ander terrein, was het revolutionair beginsel hier in knop geschoten, al liet de voldragen vrucht nog eeuwen op zich wachten.

De vormenleer was het front waarop de strijd het intensiefst werd gevoerd. Niet of buigings- en geslachtsonderscheidingen in de taal zouden zijn was de brandende vraag, maar welke. Was er wel een middel om zuiver en onzuiver te onderscheiden? Was er wel regelmaat te ontdekken in de verwarrende, bijkans onoverzienbare menigte van buigings- en vervoegingsvormen? Het nadenken over deze en dergelijke vragen bracht een groep van geleerden tot de overtuiging:

a. dat dit bonte velorlei geen regelmaat en orde (ANALOGIE) vertoonde, maar onregelmatigheid (ANOMALIE) alom;

b. dat de analogie (wil men: logische norm) niet een maatstaf is, waaraan de taal zou zijn te toetsen, dat er dus geen reden is om de anomalistisch uit den band springende taal door spraakkunstige regels te breidelen.

Een van de gematigde anomalisten, Quintilianus

(plm. 35—95 na Chr.), wil de analogie niet geheel verwerpen, maar drukt zich toch karakteristiek in dezer voege uit: de analogie heeft niet in den beginne, als uit den hemel gezonden, den vorm van het spreken bepaald, maar is later ontdekt. Ze is geen wet voor het spreken, maar object van waarneming, zelve product van het taalgebruik (Inst. Or. I 6 § 6). De revolutionaire theorie schemert duidelijk genoeg door deze verraagzame woorden heen: de eenheid scheppende regelmaat is niet meer dan achteraf te constateeren feit, geen vormgevend principe; ze brengt geen consequenties mee voor onze taalcultuur.

Waartegenover wij belijden dat de Logos het is die aan onze talen (door het medium van den sprekenden en schrijvenden mensch: „zijn God onderricht hem van de wijze“) haar wondere harmonie van bouw en samenhang verleent, tegelijk ons belastend met verantwoordelijkheid en zorg voor die taalorde, daar de zonde met haar gevolgen altijd door deze bedreigt en schaadt.

Om tot onze anomalisten terug te keeren: de radicalen, die het bestaan der analogie ontkennen (om nog niet eens te spreken van haar normatieve waarde), kwamen de voor het grijpen liggende anomalieën bij handenvol aandragen. Interessant is het dat ze (tout comme chez nous) een gansche menagerie ten tooneele voerden: manlijke diernamen voor wijfjes en omgekeerd.³⁾ Nu ligt het voor de hand dat hun stoute overdrijvingen den speurzin der analogisten scherpte, die dan ook al spoedig met een even overstelpend feitenmateriaal wisten aan te toonen dat het toch waarlijk niet aanging alle regelmaat met één penntrek uit de taal te bannen. Maar evenzeer van zelf spreekt het dat daarmee de zaak nog niet beslist was. Het ging immers in laatste instantie om de normatieve betekenis van analogie en logica. En hierbij spraken de beginselen krachtig mee. De echte anomalist wilde zich aan één norm onderwerpen: die van het nut (vergelijk Jespersen!). Dat eischte duidelijkheid en korthed; meer niet en zeker geen spraakkunstige orde en regelmaat, zoo meende hij. Per gratie kon dan voor de schoonheid nog een plaatsje worden ingeruimd, maar voor de erkenning der analogie maakte dit niets uit. De groote taalgeleerde Varro (116—27 v. Chr.), die de voornaamste anomalistische argumenten, ter fine van een breede kritiek, de revue laat passeeren in 'n merkwaardig boek „Over de Latijnsche Taal“, merkt ten slotte op dat wie de regelmaat in de taal niet ontwaart, niet alleen blind is voor het wezen van de taal, maar voor dat van het heil: harmonie en orde heerschen immers aan het firmament, in de zee, op de aarde, bij dier en bij mensch? Als we deze passage bij Varro lezen, denken we onwillekeurig aan wat geschreven staat van den Logos: „alle dingen bestaan tezamen door Hem“ (Coloss. 1:17).

Het lijkt geen twijfel of de analogisten hadden, als we ons zoo uit mogen drukken, het meeste gelijk aan hun zijde. Waarom hun leer, die in de Romeinsche taalwetenschap de overhand nam, ten slotte in een slop geraakte, moet hier onbesproken blijven.

Voldoende zoo aannemelijk gemaakt mocht zijn dat het Kollewijnianisme met zijn loochenen van de logische taalnormen (één der normen en niet met onbepert gezag bekleedt), zijn emancipatie van den gestaag op lager niveau zakkenden usus, zijn ontadeling van de den beelddrager Gods geschonken taal zijn wortels heeft in de oudheid.

Want is dit juist, dan blijkt te duidelijker dat hierin ons een richting tegentreedt die door haar levensbeginsel tot al stelselmatiger consequenties wordt gedreven en daarom door ons moet worden weerstaan, omdat ze den levenden God als oppersten Taalwetgever 't zij verwerpt, 't zij vergeet.

Kampen.

R. J. DAM.

3) Voorbeelden bij Varro, L. L. IX § 55.

„Wat mag ik verkoopen?“

Een broeder schreef mij over een moeilijkheid, waarvoor hij, in zijn boekhandel, telkens kwam te staan.

Voortdurend kreeg hij in zijn winkel vraag naar speelkaarten.

Tot nu toe had hij daarop altijd geantwoord: „die verkoopen wij niet“. Toch gevoelde hij zich daarbij niet heeltemal rustig.

„s Morgens,“ zoo redeneert hij, „s morgens bid ik den Heere om zegen over mijn bedrijf; nu krijg ik de gelegenheid om iets te verdienen; ik maak van die gelegenheid evenwel geen gebruik; heb ik daartoe het recht? In het kaartspel op zichzelf zit immers geen zonde; kaarten kunnen ook gebruikt worden zonder dat men daarmee kwaad doet. Ben ik nu als verkooper verantwoordelijk voor de wijze, waarop de koper van die kaarten gebruik zal maken en moet de wetenschap, dat hij

ze verkeerd zal kunnen gebruiken mij nu oorzaak wezen, dat ik zeg: „ik verkoop ze niet?“

Sta ik daardoor niet eigen broodwinning in den weg en verwerp ik daardoor niet eigenwillig de mogelijkheden, die God mij op mijn gebed geeft?“

Het lijkt mij toe, dat soortgelijke moeilijkheden als in dit schrijven worden genoemd, in het leven van menig zakenman wel zullen voorkomen; vandaar dat ik daarover in deze rubriek graag iets wil zeggen.

Laten wij de vraag eens zóó stellen:

„Is de verkooper verantwoordelijk voor het gebruik, dat de koper maakt van het artikel, dat hij hem levert?“

In het algemeen gesproken hangt dat af van den aard van het artikel, waarover het gaat.

Bij een artikel, dat evengoed „goed“ als „zondig“ kan worden gebruikt, behoeft de verkooper zich zeker niet verantwoordelijk te gevoelen voor wat de koper daarmee doen zal.

Bijvoorbeeld: een fiets.

Een fiets is toch wel een nuttig ding. Maar nu kan iemand die fiets ook gebruiken om daarmee heel den Zondag te gaan toeren, zoodat hij de kerk verzuimt; een deel van den dag in café's doorbrengt, om 's avonds moe en afgejakkerd thuis te komen.

Natuurlijk is dat zonde.

Maar ieder gevoelt, dat de mogelijkheid dat iemand zóó zijn fiets zal gebruiken, den verkooper nooit reden zal behoeven te zijn om geen fietsen meer te willen leveren.

Als dat zoo was, dan was elk zakendoen onmogelijk geworden.

Anders staat evenwel de zaak als het gaat over een artikel, dat in zichzelf van dien aard is, dat het in den regel niet anders dan tot zonde dient. Bijvoorbeeld: vuile, pornografische lectuur.

Bij het verkoopen daarvan mag de verkooper niet meer zeggen: „ik stel mij niet verantwoordelijk voor wat gij daarmee doet“. Dat zou dwaasheid zijn, want hij weet, dat daar in den regel geen ander, dan een onrein, en dus zondig gebruik van gemaakt wordt. In zulk een geval zou de verkooper, zonder twijfel, mee deel hebben in de schuld van den koper.

„Ja maar,“ zal de broeder, die mij schreef, zeggen: „ja, maar, dat begrijp ik ook wel; de mogelijkheid ligt voor mij juist in de vraag: welk artikel moet door ons worden gezien als iets, dat, uiteraard, alléén zondig gebruikt kan worden; daar hebt ge nu die kaarten. De heerschende opinie onder de Gereformeerden is wel, dat kaartspel altijd zondig is; maar dat lijkt mij toch niet zoo toe; ik meen, dat er van kaarten ook wel een goed gebruik kan worden gemaakt; moet ik mij nu door die „algemeene opinie“ onder ons volk de wet laten voorschrijven of mag ik, vrij, naar eigen consciëntie mij laten leiden?“

Op dit laatste spitste zich ten slotte de vraag van dezen broeder toe. „Naar welken maatstaf moet ik uitmaken of een artikel van dien aard is, dat ik het met een vrije consciëntie kan verkoopen?“

Ik stem toe, dat hierin een moeilijkheid kan liggen; maar niet een onoverkomenlijke moeilijkheid.

Bij de meeste dingen behoeven er in dezen geen vragen te rijzen en zal het heel gemakkelijker vallen zijn houding te bepalen.

En wat die moeilijke gevallen aangaat, daarbij zal men eerlijk een oplossing moeten zoeken in het licht van Gods Woord, zóó, dat men, wat men doet, met een zuivere consciëntie kan doen.

Natuurlijk kan daarbij de „heerschende opinie onder de Gereformeerden“ niet, zonder meer, beslissend zijn; het kan zelfs roeping zijn daartegen in te gaan.

Alleen, het is wel een factor, waarmee, naar het Woord, rekening dient te worden gehouden.

Men dient zich wel degelijk af te vragen: „welken indruk zal mijn doen maken op de broeders en welke uitwerking zal het hebben in de gemeente. De wetenschap, dat mijn houding, ook al zou ik daarin voor mij geen zonde zien, in de gemeente, in den kring der broeders zonde zou baren, zou het mij toch ten eenenmale onmogelijk maken om met een vrij geweten in mijn houding te volharden.

Groote teederheid is hier geboden en men zie wel toe, dat men niet door drogredenen zich er toe laat verleiden zijn geweten het zwijgen op te leggen en dingen te gaan doen, waarvan men wel ziet, dat zij niet deugen, maar die men voor zichzelf het voordeeligt acht.

Of men daardoor misschien iets moet laten schieten, wat een broeder blijkbaar zonder bezwaar binnenhaalt, mag geen reden zijn om anders te gaan handelen. Onze verhouding tot God draagt een zuiver persoonlijk karakter.

B.v. de broeder, die mij schreef. Ik wil eerlijk zijn. Het lijkt mij toe, dat die heele redeneering: „Kom ik, door geen kaarten te verkoopen, feitelijk niet in botsing met mijn gebed om zegen over mijn zaak?“, een bedenkfel is om aan de klem van zijn geweten te ontkomen.

De ondergrond van heel zijn schrijven lijkt mij deze te zijn: „Eigenlijk gevoel ik wel, dat het beter is geen kaarten te verkoopen dan het wel

te doen; maar hoe ontstaat dat zoo is, doet; houd wel eens in ander zegt niet. Het is portemonnaie te hebben.

zijn het ne kan ik gar maatstaf me ik God di hart heers wel te bow

Wat nu van speel zeggen: „

Men kan, wordt, zw al of niet mij toch o

gang zou onze kringe kennen feit

gaat om h aan vorbon maal in he meebrengt,

wordt. Voor omstige ge door eens in de verze

er voor in veel met ! goed met

„Het kaart ten“. Het voor besta

vaderen; meewerken doen inbur

winst daar

(Schetsen uit

I

Het eind en Witte het einde

Geduren baronnen

lingen bij gers terro

prestige v zijn ontw

eerste vo zaken ziel

De dert alle onrus

handel er boeckdrukk

door Cas had gewer

en terwijl en onderd

Darthu bijeenverz

mythische Ronde Ta

straffen De boe

bereik va door zeer

rijkheid r Die der

die onder Bosworth,

(1485—15 kon Hend

oorlogen avonturie

„Nieuwe perkte vo

heid zou den nu a

Renaissa

1) Zie hierover Van Ginneken, „De nieuwe Richting in de Taalwetenschap“, 1923, p. 121 vlg.

2) Jespersen, „Language“ 1923, p. 324.